

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

-

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

- Sosiaalityöntekijän asiakasmäärien rajaaminen on hyvä asia.
- Joidenkin asiakkaiden osalta tämäkin määrä on paljon.
- Miten tässä pystytään varmistamaan se, ettei sosiaalityöntekijälle anneta tämän lisäksi myös sosiaalihuollon asiakkaita? Tämä nimittäin vesittäisi säännöksen tarkoituksen. Toki pykälässä todetaan, että "asiakkaita" on oltava enintään se 35, mutta pitäisikö tätä täsmentää esitöissä.
- Eikö jälkihuoltoonorella pitä olla sosiaalityöntekijää?
- Miten varmistetaan sosiaalityöntekijöiden riittävyys?

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Ei kantaa

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

-

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

- Pykälässä on epäselvää, kenelle lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä tiedot annetaan tiedoksi, kun siinä käytetään TAI-sanaa. Antaa kuvan, että asiakkuuden päättymisestä täytyy antaa tieto yhdelle näistä pykälästä mainituista tahoista.

- Lastensuojelun asiakkuudesta annetaan tieto lapselle ja lapsen huoltajalle. Olisiko tämän syytä olla samassa linjassa? Muuten olisi erikoista, että joku sellainen saa tiedon lapsen lastensuojeluasiakkuuden päättymisestä, joka ei ole saanut tietoa lapsen lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta.

- Lastensuojelun asiakkuus päättyy myös, kun jälkihuoltonuori täyttää 25 vuotta. Tämä on pääteltävissä myös pykälän kakkoskohdan sanamuodosta, mutta olisi varmasti syytä laittaa selvyuden vuoksi kolmanneksi kohdaksi.

6 a. Arvioitteko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Ei pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

- Tehostetut avohuollon tukitoimea on vaikea hahmottaa suhteessa avohuollon tukitoimiin. Kaikkien avohuollon tukitoimien toivoisi olevan tehokkaita.

- Avohuollon tukitoimet on velvollisuus tarjota, tässä pykälässä lukee, että voidaan tarjota.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

- Lapsen edun huomioiminen sijaishuoltopaikan valinnassa on tärkeä asia.

- Lapsen sijaishuoltopaikka ei saa valikoitua esimerkiksi kilpailutuksen perusteella tai sen perusteella, että kunnan omia laitoksia pidetään ensisijaisina vaihtoehtoina.

- Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi se, että lapsen sijaishuolto paikan valinnassa pitää huomioida lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta, mutta tätä poistoa ei perustella. Perustelut olisi hyvä tehdä.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

-

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Ei kantaa

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

-

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

- Erityisen huolenpidon jakson siirtäminen pois rajoitustoimenpiteistä on hyvä asia.
- Lapsen erityisen huolenpidon jakson järjestämisen edellytykseksi on laitettu tietynlainen sijaishuollon päätös. Ongelmaksi tulee, kuinka kauan tähän perusteeseen voidaan vedota eli lapsi voi olla sijoitettuna useita vuosia aikaisemmin tällä perusteella. Eli se tekee säännöksen soveltamisesta epätarkan.
- Voi olla haasteena saada erityisen huolenpidon jakson paikkoja, jotka on ainoastaan alle 12 vuotiaille lapsille.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Ei kantaa

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

-

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

-

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

-

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

- Epäselvää on voiko seitsemän vuorokautta koostua useammasta päätöksestä. Jos laitoksessa ei voisi tehdä esimerkiksi 3 vuorokautta ja sen jälkeen 4 vuorokautta kestävästä päätöksestä, niin sitten 7 vuorokauden kestävä päätös tulee automaattiseksi. Ongelma nimittäin on se, että jos esim. perjantaina tekee kolme vuorokautta kestävä päätös niin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei välttämättä maanantaina ole valmiina jatkamaan päätöstä (voi olla esimerkiksi oikeudenkäynnissä).

- Esitöissä pitää olla selkeästi miten säännöksessä mainittu vuorokausi lasketaan.

- Kun laitoksessa tehtävää yhteydenpidon rajoittamispäätöksen määräaika lyhennetään, on huomioitava siitä aiheutuneet haasteet hallintolain mukaiselle kuulemiselle. Eli kun laitoksessa tehtävää 7 vuorokauden päätöstä halutaan sosiaalityössä jatkaa, täytyy tätä jatkopäätöstä edeltää hallintolain kuuleminen. Jos päätös on tehty laitoksessa esimerkiksi perjantaina, miten saadaan kuulemiset järjestettyä heti alkuviikosta.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

- Tämän pykälän momenttien muutokset tulisi ottaa huomioon myös lastensuojelulain 67 §:ssä. Eli lastensuojelulain 67 §:ssä olevat viittaukset lastensuojelulain 65 §:n 3 momenttiin pitäisi muuttaa viittauksiksi lastensuojelulain 65 §:n 2 momenttiin.

- Se, että tupakkatuotteiden hävittämisestä säädetään, on hyvä asia. Asia on ollut käytännössä hyvin epäselvä.

66 § Henkilöntarkastus

- Säännöksen soveltamisalan laajennusta lastensuojelulain 65 §:n 2 momenttiin ei mainita ollenkaan perusteluissa. Se pitäisi nostaa esiin, koska lisäys on merkittävä eikä se viime uudistuksissa mennyt eduskuntakäsittelyssä läpi.

68 § Kiinnipitäminen

- Kiinnipitojen suunnitelmaan vanhemmalle annetaan roolia. Vanhempi ei kuitenkaan ole rajoitustoimenpiteiden päätöksiin asianosainen.
- Tarvitseeko kiinnipidosta tehdä erillistä suunnitelmaa? Eikö se voi olla päivitettyssä lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmassa?

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

- Säännöksessä todetaan, että lapsen kuljetuksen aikana lapsen kiinnipitoon turvautuneen henkilön on annettava selvitys lastensuojelulaitoksen johtajalle. Lapsen kuljetuksen voi toteuttaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja näin ollen hän voi myös turvautua lapsen kiinnipitoon. Säännöksen sanamuodon mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä antaisi kiinnipidosta selvityksen laitoksen johtajalle, jota voidaan toimeksiantosuhde huomioon ottaen pitää erikoisena.
- Henkilöntarkastuksen tekemisen mahdollistamista ajoneuvon ulkopuolella voidaan pitää hyvänä asiana.

70 § Eristäminen

- Tilanteen kiireellisyyden korostaminen on hyvä asia.
- Maksimiajan lyhentäminen on hyvä asia. Olisiko syytä olla jatkopäätösmahdollisuus erittäin tiukoilla edellytyksillä?

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

- Liikkumisvapauden rajoittamispäätös pitää tehdä erikseen, aikaisemmin sisältyi erityiseen huolenpitoon. Tästä muutoksesta voisi olla taustatöissä enemmän mainintaa.
- Mitä eroa säännöksen puhelimen haltuunotolla suhteessa lastensuojelulain 65 §:n 2 momenttiin?

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

-

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

- Onko selvää, missä sijaishuoltoapaikoissa näitä erityisiä rajoituksia voidaan käyttää?
- Puhelimen haltuunotto. Miten eroaa lastensuojelulain 65 §:n 2 momentista?
- Kehon ulkoinen tarkistaminen. Onko selvää, mitä sillä käytännössä tarkoitetaan?

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

- Voisiko eristämisen valvonta olla 70a §:ssä?

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

- Lapsen vanhemman rooli kirjausten saamisessa? Ei siis saa rajoitustoimenpidepäätöstä mutta saa kirjaukset?

- Miten rekisterinpitäjän vastuu (kunta) tulee huomioiduksi, kun kirjaukset lähetetään suoraan laitoksesta? Miten laitoksissa tehdään esim. asianmukaiset salaukset?

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

- Hyvä muutos, että jälkihuoltoon pitää alkaa varautua hyvissä ajoin.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

Lastensuojelulaki 11 §:

- Lastensuojelulain 3 §:n 3 momentissa on määritelty, että lastensuojelun jälkihuolto sisältyy lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Näin ollen on ristiriitaista, että tämän pykälän sanamuoto olisi: "Kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu ja lapsi- ja perhekohtainen

lastensuojelu sekä jälkihuolto järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää”.

- Sama haaste myös lastensuojelulain 14 §:ssä.

Lastensuojelulaki 24a §:

- Lastensuojeluilmoituksen tekemisen ja poliisille tehtävän ilmoituksen tekemisen erottaminen eri pykäliin on hyvä asia.

- Eikä lastensuojeluilmoitus voi jäädä lastensuojelulain 25 §:ään ja poliisille tehtävä ilmoitus laitettaisiin uuteen 25e §:ään?

Lastensuojelulaki 26 §:

- On hyvä, että lapsen palvelutarpeen arviointiin on merkittävä syyt, joiden vuoksi asian on arvioitu olevan selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimi tarvita. Tällaisen arvioinnin tekemiseen tarvitaan nimittäin korkea kynnyks, koska miten sen voi tietää, kun lapsen tilannetta ei ole vielä lähdetty edes selvittämään. Syyt kirjaaminen vaatii sosiaalityöntekijän nimenomaisen arvioinnin asiasta, mikä tekee siitä paljon läpinäkyvämpää. On nimittäin usein vaikea ajatella, miten voidaan ennen lapsen palvelutarpeen arvioinnin aloittamista todeta, että asia on selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelulain tukitoimia tarvita.

- Käytännössä on jäänyt epäselväksi, miten se vaikuttaa lapsen tilanteen selvittämiseen arvioidaanko lapsen palvelutarpeen arvioinnissa lastensuojelulain mukaisten palvelujen tarve vai ei. Palvelutarpeen arvioinnissa kun selvitetään lapsen tuen tarve ja vasta sen jälkeen mietitään, mitä palvelut vastaavat tähän tuen tarpeeseen.

Lastensuojelulaki 30 §:

- Asiakassuunnitelman tarkastaminen on hyvä siirtää pykälän loppuun, kun koskee kaikkia asiakassuunnitelmia.

- On tärkeä myös korostaa asiakassuunnitelman merkitystä toimeksiannon pohjana eli sen kautta tulee toimittaa tiedot lapsen sijaishuoltopaikkaan. Ja jos se on keskeneräinen, niin välttämättömät tiedot tulee toimittaa muutoin.

- Asiakassuunnitelma aina tiedoksi myös vanhemmalle?

Lastensuojelulaki 30a §:

- Pykälässä todetaan, että lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelma annetaan tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on kuitenkin laatimassa kyseistä suunnitelmaa, joten tämä maininta tiedoksiannosta on erikoinen.

- Miksi ei muille tiedoksi, jotka ovat mukana hoito- ja kasvatussuunnitelmaa laatimassa?

- Asiakassuunnitelman osalta todetaan, että se tehdään lapsen ja lapsen huoltajan kanssa sekä tarvittaessa lapsen vanhemman kanssa. Nyt hoito- ja kasvatussuunnitelmassa lapsen huoltaja ja vanhempi asetetaan samaan asemaan eli tehdään yhdessä heidän kanssaan, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Eli vanhemmalle tulee korostuneempi rooli hoito- ja kasvatussuunnitelmassa kuin asiakassuunnitelmassa, jota voidaan pitää vähän ristiriitaisena.

Lastensuojelulaki 31 §:

-Uusi toinen momentti on tulkinnanvarainen. Tarkoitetaanko sillä, että aina pitää kirjata, miksi momentissa mainitut henkilöt eivät osallistuneet neuvotteluun. Vai tarkoitetaanko sillä, että pitää kirjata näiden henkilöiden osallistumattomuus vain niissä tilanteissa, kun sosiaalityöntekijä oli kutsunut neuvotteluun.

-Neuvotteluja lastensuojelussa voi olla kokoajan. Jokaisen neuvottelun osalta tämä poissaolo pitää perustella?

Lastensuojelulaki 32 §:

- Huoltojärjestelyin järjestetty lapsen tilanne ja perhehoitona järjestetty lapsen huolenpito ovat lähtökohdiltaan erilaisia asioita. Perhehoitaja hoitaa julkista hallintotehtävää, mitä taas lapsen oheishuoltaja ei tee.

Lastensuojelulaki 34 §:

- Säännöksen uusi 3 momentti, joka korostaa lapsen oikeutta myös viimesijaisiin lastensuojelun palveluihin, on hyvä ja tarpeellinen.

Lastensuojelulaki 37a §:

- Säännökseen tehty lisäys antaa ikään kuin tietyllä tavalla luvan toistuville sijoituksille.

Lastensuojelulaki 57 §:

- Miksi käytetään käsitettä "nuorisokodit" kun lastensuojelulain 6 §:n mukaan "nuori" on 18-24 vuotias?

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

Lastensuojelulaki 11 §:

- Esitöissä todetaan: "Jälkihuoltoa järjestetään lastensuojelulain mukaisena palveluna, mutta kunta voi sijoittaa sen hallinnollisesti itse parhaaksi katsomallaan tavalla. Esimerkiksi täysi-ikäisten jälkihuollon palvelut voivat olla osa aikuissosiaalityön palveluja." Jälkihuollossa oleva nuori on

kuitenkin lastensuojelulain 3 §:n nojalla lastensuojelun asiakas. Onko siis lastensuojelun asiakkaita aikuissosiaalityössä?

Lastensuojelulaki 36 §:

- Loppuraportissa on hyvä toteamus siitä, että riittämättömiä avohuollon tukitoimia ei saa jatkua lapsen edun vastaisesti silloin kun huostaanoton edellytykset täyttyvät.

Kati Saastamoinen
Lakimiespalvelut Aavalex Oy